

Suburban Warfare

- *Det restriktive og det ubegrænsede i den nordamerikanske forstad.*

Intro

Grundliggende kan man argumentere for at, den Nordamerikanske by har udviklet sig til et stadie hvor adskillelsen mellem forstad og bycenter er forsvundet – med Jean-François Lyotards ord:

“Som én stor zone mellem intet og intet løsriver den sig fra enhver erfaring af varighed og afstand. Og ethvert bosted bliver en bocelle, hvor livet alene består i udsendelsen og modtagelsen af meddelelser”.ⁱ

Med denne forskelsløse, udflydende og ubegrænsede forstad i mente, kan det undre en, at den selv samme forstad på samme tid fremstår mere restriktiv og ekskluderende end nogen sinde tidligere, – hvilket bl.a. ses i fremkomsten af “gated communities”, privatiserede og stærkt tematiserede offentlige rum, og i det iscenesatte forsvar den enkelte bolig fremviser. Alt sammen en restriktiv udvikling, der med Mike Davis’ ord begrundes;

“With no hope for further public investment in the remediation of underlying social conditions, we are forced instead to make increasing public and private investment in physical security. ... “Rebuilding L.A.” simply means padding the bunker”.ⁱⁱ

Man har altså i den Nordamerikanske forstad i dag en situation, hvor man bogstavelig talt side om side finder det restriktive og det ubegrænsede, og hvor netop denne dynamik bliver fundamental for forståelsen af forstadens muligheder og problemer. Papiret beskriver forstadens restriktive og ubegrænsede natur, via en gennemgang af aktuelle Nordamerikanske urbane teorier og forstadsprojekter, og forsøger at angive mulige tilgangen til arbejdet med forstaden på baggrund af den skitserede urbane dynamik.

ⁱ Jean-François Lyotard, “Zone”, p. 10, Det Kgl. Danske Kunstakademi, Kbh. 1995

ⁱⁱ Mike Davis, “Ecology of Fear”, p. 364, Metropolitan Books, 1998

*"A place where you can live in the middle of it all yet away from it all."*¹

Salgsbrochure for et 'Gated Community' i Newhall Ranch, Californien, 1999

Graham

I 1978 foretog den amerikanske installationskunstner Dan Graham et indgreb i en tænkt – men dog meget sandsynlig forstadsbolig, i værket *'Alterations of a Suburban House'*. Han erstattede hele den ene side af boligen med én stor glasfacade, men lod ellers alle møblerne i opholdsrummet stå, så de forbipasserende kunne se, hvad

Dan Graham, *'Alterations of a Suburban House'*, 1978

boligen indeholdt. Ned midt gennem bygningen – langs midteraksen, placerede han et stort spejl, der først reflekterede møblerne i stuen og dernæst hele nabolaget. De forbipasserende ville altså først se forhaven, så ind i boligens opholdsrum gennem glasfacaden, dernæst en fordobling af boligen i spejlet, for til sidst at se en spejling af sig selv og hele nabolaget. Bag spejlet lå den ene halvdel af boligen stadig utilgængelig – beskyttet mod de forbipasserendes blikke.

*"The glass facade reveals the interior living quarters and displays them like a show window. The use of a mirror in the interior arbitrarily separates private space, made more mysterious, from the fully visible front areas."*²

Grahams forstadsbolig skaber gennem etableringen af en forskel mellem det indre og det ydre en grænse, der er delt op i tre felter: Forhaven, der både er rumlig og visuel tilgængelig, opholdsrummet, der kun er visuel tilgængeligt, og endelig rummene bag spejlet, der hverken er rumligt eller visuelt tilgængelige. Denne grænsedragning er både rumlig – via et formmæssigt arkitektonisk udtryk (han foretager et fysisk indgreb) – og den signalværdi den enkelte bolig udsender – primært visuelt (han mani-

¹ <http://www.valencia.com/valencia/home/> (4. maj 1999).

² Graham, Dan (1997), *'Architecture'*, London: Architectural Association, p. 24.

pulerer hvad, og hvordan man ser forstadsboligen). Indgrebet er både indbydende og afvisende.

Graham udtrykker altså i værket to centrale forhold for forstadens bolig: 1) forskelle udtrykkes både som rumlig og som signalerende grænser gennem brugen af arkitektonisk form og visuelt udtryk og 2) man finder i samme objekt (forstadsboligen) både det restriktive (utilgængelige) og det ubegrænsede (tilgængelige).

Disse to forhold er centrale i beskrivelsen af dynamikken i den nordamerikanske forstad, navnlig hvis man udvider Grahams på samme tid abstrakte og konkrete blik til at udtrykke et mentalt, socialt og betydningsmæssigt blik.³

“‘Alteration of a Suburban House’, rather than offering mere semiotic allusions to the pre-existing architecture, literally reflects the facades of the houses opposite. ... Rather than building a novel form, it simply exposes the underlying material to reveal what is already there. In the process, it sets out to disturb existing public and private codes; to alter, decompose, disquiet the surrounding environment.”⁴

Graham viser en pragmatisk og diskret holdning til objektet, der på flere niveauer betjener sig af refleksion til at skabe sted og identitet; ikke alene reflekteres neighborhooden visuelt gennem brugen af spejlet, bygningens fysiske form reflekterer også forstadsboligens generelle form, møblerne er de samme, farverne er de samme etc. Yderligere kan man i en lidt større skala sige, at boligen gennem spejlet reflekterer hele bydelens identitet, og at en effekt af denne refleksion blive en camouflage, hvor den enkelte bolig glider ind i neighborhoodens flimmer af samstemmende signaler. Graham beskriver selv denne afhængighed af stedets karakter med reference til den franske sociolog og antropolog Marc Augés beskrivelse af ‘non-places’:

“... if everything is a ‘non-place’, then it is difficult for me to find a dialectical placement for my works.”⁵

Graham spejler områdets karakter i sin forstadsbolig og via spejlingen viser han boligen som en ‘quasi-discrete cell’,⁶ der kun opfører sig *som om*, den er en diskret og anonym enhed, der ønsker at forsvinde i vrirten.

I stedet opnår Graham, gennem sin etablering af en med hans ord afslørende og for-

³ I forhold til det samlede forskningsprojekts (‘Byfornyelse i forstaden’) fire hovedbegreber; det arkitektoniske, det sociologiske, det mentale og det økologiske, danner dette begrebspar en overgang mellem det arkitektoniske, det sociologiske og det mentale indhold i forstaden.

⁴ Graham (1997), p. 24.

⁵ Graham (1997), p. 18.

⁶ Graham (1997), p. 50 (‘Homes for America’).

styrrende grænse, en positiv delirisk situation hvor forstadens bolig fremstår med dens rette udtryk rastløs, begejstret og tvetydig:

*"I see the work ('Alteration of a Suburban House') not as 'negative and pessimistic', but as alternately frightening and full of voyeuristic fun - in the tradition of the rollercoaster or fun-house mirror. Just as Koolhaas writes about the delirious pleasures of the congested modern New York, my suburban models speak of the delirium of the suburbs."*⁷

Selvom Grahams værk er et konceptuelt indgreb i en skalamodel beskriver værket meget præcist de begreber, der gør sig gældende i den nordamerikanske forstad, når man skal beskrive forstadens restriktive og ubegrænsede karakter. Ser man begrebspåret i en bredere sammenhæng, er det vigtigt at understrege, at restriktionen ikke kun gør sig gældende som en fysisk restriktion, der f.eks. begrænser bevægelse, men ligeledes er en restriktion, der betjener sig af udsendelsen af signaler til forstadens mentale rum bl.a. visuelt. Yderligere viser Grahams indgreb, at man metodisk kan anvende en delirisk grænsedragning som ny optik til beskrivelsen af forstadens rumlige sammenhæng.

Grænsens mekanik

Det citat, der indleder dette papir – *"A place where you can live in the middle of it all yet away from it all."* – er citeret fra en salgsbrochure for 'Woodlands',⁸ et 'gated' neighborhood i den nordøstlige periferi af Los Angeles⁹ og beskriver helt præcist det meget nutidige ønske om selv at kunne bestemme afgrænsningen mellem forstadens bolig og den omkringliggende by – med Peter Marcuses ord *"...people may at different times defend and attack, need protection and want to aggress, wish to exclude but wish not to be excluded"*.¹⁰ I citatet er der – som i Grahams indgreb – et ønske

⁷ Graham (1997), p. 13-14.

⁸ 'Woodlands' er én ud af mange tematiserede byer, i det endnu kun planlagte Newhall Ranch i den nordøstlige periferi af Los Angeles – en samlet forstadsudstyknig på 21.000 boliger eller 68.000 indbyggere. Miller, Christian, "Supervisors Approve Newhall Ranch Project", Los Angeles Times, 25. November 1998 samt <http://www.valencia.com/valencia/home/> (4. maj 1999).

⁹ Dette papir koncentrerer sig – ligesom hele delprojektet 'Den nordamerikanske forstad' om store metropoler vest for Dallas, nærmere bestemt byer i en bue fra Dallas over Phoenix til Los Angeles. Byområder man også kan betegne som vestlige 'sunbelt cities', der er kendetegnet af deres solrige klima, unge alder og høje befolkningsvækst.

¹⁰ Marcuse, Peter (1995), 'Not Chaos, but Walls: Postmodernism and the Partitioned City', i Watson, Sophie & Katherine Gibson (ed.), 'Postmodern Cities & Spaces', Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers, p. 250.

om at udtrykke en forskel mellem, hvad der er inden for og uden for grænsen, en forskel, der skabes som en betinget grænsedragning, der fuldt ud håndhæves af det individ, der drager grænsen. Men der er også et ønske om i samme objekt eller position både at være inden for og uden for et givet felt – man vil både være i midten af det hele og på afstand af det hele. Disse ønsker udtrykker er paradoks, for hvordan markerer man en grænse samtidig med at man opholder sig i grænsen?

For at uddybe denne 'grænsens mekanik' kan grænsedragningens produkt deles op i to grupper: kanter og mærker. Kanter – og herunder rande, er faktiske grænser mod et ubestemt andet som den alleryderste udkant, mens mærker – og herunder skel, er legitime grænser mellem noget bestemt andet af samme slags (mellem marker, parceller, rettigheder etc.). Kanter udtrykkes gennem 'væren, kunnen og turden' mens mærker udtrykkes gennem 'burden'.

Typisk beboelsesområde i de yderste forstæder, West Hills, Los Angeles, 1997

"Grænsen som skel er en normativ grænse, hvor grænsen som kant er en faktisk grænse."¹¹

Forskellen på de to typer grænser – kanten og mærket – er, at den ene direkte begrænser fysisk bevægelse med hegn, mure, volde og beplantning, mens den anden betjener sig af sociale, økonomiske, politiske, etniske og æstetiske markeringer.¹² Denne opdeling af grænsen er bl.a. interessant i forhold til Grahams manifestation af både en fysisk og en signalgivende grænse, fordi forstadsboligen både bliver et fysisk værn (kant), mod et ubestemt andet, og en markering af sted og identitet (mærke), mellem næsten ens udseende bygninger på parceludstyknings af næsten ens karakter og størrelse.

"... grænser af første type (kanter) er forskelle som er grænser, mens grænser af anden type (mærker) er forskelle som gøres til grænser."¹³

I forhold til citatet fra 'Woodlands' kan man sige, at ønsket om at være i midten af den hele faktisk er et ønske om at være midt blandt *andre af samme slags* med hensyn til økonomiske ressourcer, social gruppering, holdning til at bo i netop dette neighborhood m.m. – hvilket man i forhold til en bytypologi kunne betegne en enklave.

¹¹ Fink, Hans (1992), 'Om grænsers måde at være grænser på', Stjernfelt, Frederik & Anders Troelsen (ed.), Grænser, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, p. 21. Beskrivelsen af kanter, rande, mærker og skel er ligeledes hentet fra denne artikel.

¹² En skelnen Peter Marcuse også betjener sig af i sin opdeling af murtyper i den nutidige opdelte by i teksten 'Not Chaos, but Walls: Postmodernism and the Partitioned City'. Marcuse kategoriserer de signalgivende murer eller mærker 'stucco walls'.

¹³ Fink, Hans (1992), p. 26.

Man vil markere denne position med et mærke, der som en blid grænse signalerer, at man er en del af en homogen mængde, men alligevel ønsker at markere et individuelt ejerforhold. Det samme slogans ønske om at være væk fra det hele, er faktisk et ønske om, at danne et fysisk værn eller en kant mod det ukendte andet, hvilket i flere grader spænder fra neighborhooden ved siden af med en anden holdning, over ønsket om at slippe fri fra forurening og bilkøer, til et ønske om at værne mod trusler fra, hvad der måtte være af bandekriminalitet, 'mudslides' og 'mountain lions'¹⁴. Kort sagt desto mere homogent et neighborhood er indadtil, jo flere grænser bliver mar-

**BAM Construction/
Design Inc.'s,
'Venice Studios'
(*'Hopper House'*),
Venice 1990.**

keret som mærker eller skel, og desto mindre homogent et neighborhood er indadtil, jo flere grænser bliver markeret som kanter. Hvis et byområde bliver så fragmenteret og så lidt homogent, at enklaven bliver reduceret til kun at indeholde én bolig, bliver en barrikadering af den enkelte bolig en given nødvendighed. En sådan barrikadering så man i Los Angeles efter urolighederne i Watts i 1965, en barrikadering der fortsatte op gennem 80'erne med stigende bandekriminalitet og 'drive-by-shootings', der blot blev forstærket af urolighederne i South Centrale i april 1992. Charles Jencks kalder dette 'fortress architecture'¹⁵ og Mike Davis 'stealth houses',¹⁶ hvilket bl.a. ses i Frank Gehrys '*Loyola Law School*' (Los Angeles, 1981-84), '*Frances Howard Goldwyn Regional Branch Library*' (Hollywood, 1984) og i Gehrys eget hus '*Gehry House*' (Santa Monica, 1978-79) samt i BAM Construction/Design Inc.'s '*Venice Studios*' (*'Hopper House'*, Venice 1990). Her manifesteres værnet mod det ubestemte fremmede enten, ved at vende ryggen til det offentlige rum og bruge bygningsvolumen som værn eller ved hjælp af en ekstremt markant og lav-teknologisk forskansning at gøre det fysisk umuligt for 'det ubestemte andet' at overskride grænser. Forstadsboligen (og bygningen) har altså en stor spændvidde, når det gælder om at udtrykke grænser: Fra den næsten usynlige overgang mellem fortorvet og forhaven, til at vende boligens fokus indad og pakke den ind i stålplader og pigtråd. Den ene af de to typer grænser, – 'kanten' har udover blot at være en fysisk grænse, også en mulighed for at være et selvstændigt rum. 'Kanten' kan være et 'udkantsrum'

¹⁴ I Davis, Mike (1998:2), 'Ecology of Fear – Los Angeles and the imagination of disaster', New York, NY: Metropolitan Books beskrives en bred vifte af trusler for det suburbane liv i det sydlige Californien.

¹⁵ Jencks, Charles (1993), 'Heteropolis, Los Angeles - the riots and the strange beauty of hetero-architecture', New York: Academy Editions/Ernst & Sohn, p. 77. Det skal bemærkes at dette fænomen er et interessant nutidigt eksempel på en forbindelse mellem et socio-økonomisk vilkår og et æstetisk udstyk.

¹⁶ Davis, Mike (1990), 'City of Quartz: Excavating the Future in L.A.', New York: Verso, p. 238.

– en grænse, der på samme tid markerer overgangen til noget ubestemt andet og er en selvstændig position med en egen karakter som overgangszone eller tærskel. 'Udkantsrummet' har en nær slægtning i 'randen', der er mindre præcis end kanten, og derfor gør overgangen endnu mere ubestemt og sløret.

"Tingens kant kan være dens alleryderste, dens kontur og omrids; men kanten kan også være dens yderste stykke, de yderste, relativt selvstændige dele af den, dens udkanter."¹⁷

Frank Gehry,
'Gehry House',
Santa Monica, 1978-79

I forhold til Grahams indgreb i forstadsboligen kan man sige, at opholdsrummet har funktion som et 'udkantsrum', der både er grænse mellem det offentlige og let tilgængelige rum (forhaven) og det private og utilgængelige rum bag spejlet, men også at rummet har en selvstændig karakter som det yderste rum i boligen og som det rum, hvis indhold møder beskueren og reflekteres i spejlet.

Opholdsrummet som 'udkantsrum' i Grahams boligmodel er altså en selvstændig position mellem to immaterielle og for boligen fremmede grænseflader (glasset og spejlet), og rummer for beskueren boligens reelle indhold. I forhold til ønsket i sloganet fra 'Woodlands' om samtidigt at være midt i det hele og væk fra det hele, rummer 'kanten' som 'udkantsrum' en mulighed: Man er stadig en del af neighborhooden, men alligevel så langt væk at man til enhver tid kan træde helt ud af feltet.

Den nutidige nordamerikanske forstad er i høj grad præget af disse 'udkantsrum', der alle er grænser og samtidig danner ramme for et socialt, mentalt og fysisk rum. Oftest er det korridorer for bevægelse – freeways, stormflodskanaler, nedlagte jernbanestrækninger eller blot store parkeringsarealer. Et eksempel på dette

er Vineland Avenue i North Hollywood, et af de gamle neighborhoods i San Fernando Valley i den nordlige del af Los Angeles, der blev udstykket som forstad først i 1888 og siden i 1911. Som 'Gateway to the San Fernando Valley' var North Hollywood et gennemfartssted for Pacific Electric's sporvogne, der kørte i midten af Vineland Avenue flankeret af firesporede veje på begge sider. Sporvognene forsvandt i 1961, og i dag er der kun en bred støvet midterrabat tilbage, der udgør et af de centrale og samlende offentlige rum i det ekspanderende 'North Hollywood Arts District'. Men i et helt andet

Vineland Avenue,
North Hollywood, 1997

mentalt rum er Vineland Avenue demarkationslinie mellem to af Los Angeles' mere end 1300 hårde kriminelle bander; mod øst regerer 'North Hollywood Boyz' og mod vest de meget aggressive 'North Side 18th Street Gang'.¹⁸ Det bymæssige rum, der på det ene 'mentale kort' er et fremgangsrigt offentligt rum, er på det andet 'men-

¹⁷ Fink, Hans (1992), p. 13.

¹⁸ Braidhill, Kathy (1998), 'Where the Boyz Are', Los Angeles Magazine, januar 1998 p. 62, Los Ange-

tale kort' en grænse, man kun overskrider med livet som indsats. Et andet eksempel på et 'udkantsrum' er de næsten allestedsnærværende stormflodskanaler, der som 20 meter brede betonrande skærer sig gennem Los Angeles' grønne beboelsesområder. Stormflodskanalerne er normalt utilgængelige og umulige at krydse, hvorfor de fungerer som effektive grænser mellem neighborhoods f.eks. mellem det rige og næsten

Los Angeles River
Studio City, 1997

ikonografisk middelamerikanske 'Studio City'¹⁹ og den nedslidte østlige del af Ventura Boulevard med brugtvognsforhandlere, tomme byggegrunde og rester af filmkulisser. Stormflodskanalerne har også en stærk karakter som byrum i den filmisk-mytiske bevidsthed – som stedet der pludseligt kan forvandle sig til en kataklystisk bølge af mudder og affald²⁰ og med al ønskelig tydelighed vise, hvor skrøbelig grænsedragningen egentlig er eller som det perfekte sted for en biljagt i en action film, hvilket kunne opleves i James Camerons film 'Terminator 2' fra 1991.

En begrebsliggørelse af grænsen – først som henholdsvis kanter og mærker og siden som et rum med egen karakter, kan altså tjene til at nuancere karakteristikken af forstadens rum både det sociale, mentale og arkitektoniske.

Det ekskluderende og det restriktive

Grænsens karakter som kant, mærke og rum er ikke en stabil størrelse, men en der ændrer sig i takt med at samfundet, holdningen til det at bosætte sig og individets position i forhold til grænsen ændres op gennem forstadens udvikling. For den, som aktivt udtrykker eller møder grænsen, er karakteren af den position, hvorfra grænsen udtrykkes væsentlig. Grænsen kan udtrykkes med udgangspunkt i en bevægelig og ubegrænset position, eller den kan udtrykkes med udgangspunkt i en stationær og allerede afgrænset position og få

James Cameron
'Terminator 2', 1991

udtryk af en skærpene grænsedragning; når en handling eller et fysisk rum er ekskluderende (udelukkende), skaber det en afgrænsning, hvor der ingen var tidligere, i modsætning til en restriktiv handling eller et fysisk rum, der er indskrænkende og yderligere begrænser adgangen til noget, der allerede er afgrænset. Ligeledes kan et individ, en bolig eller en hel bydel godt ekskludere sig selv, ved at bevæge sig et andet

les: Los Angeles Magazine. De over 1300 bander i Los Angeles County (9 mill. indb.) menes at have 150.000 medlemmer hovedsagelig hispanics og i 1995 at være ansvarlig for 807 dødsfald. Bandernes hovedaktivitet er typisk handel med 'rock-cocaine', falske id-papirer og prostitution.

¹⁹ Forstaden 'Studio City' blev brugt som udgangspunkt for 70'ernes hyldest til kernefamilien i situationalkomedien 'The Brady Bunch' og bliver i dag brugt som kulisse for det kristne 'moral majority' show 'Seventh Heaven', der med et smil og det rigtige moralsæt løser alle kernefamilieens nutidige problemer.

²⁰ Davis, Mike (1998:2), p. 69.

sted hen – f.eks. endnu længere ud i periferien eller i landskabet, mens en restriktion oftest udføres fra en stabil position mod et ubestemt terræn eller en ubestemt gruppe individer, der måske engang kan forvente af få adgang på givne betingelser. Restriktionen bliver dermed en skærpelse af en allerede foretaget ekskludering. Denne forskel mellem det ekskluderende og det restriktive samt disse begreber i forhold til 'det ubestemte udenfor', er centrale for beskrivelsen af udviklingen af den nordamerikanske forstad²¹ fra de første forsøg i 1850'erne og frem til i dag. En sådan beskrivelse kan præcisere tre markante udviklinger: 1) den ekskluderende grænse-dragning og afstandtagen har været et grundliggende vilkår for forstaden siden dens første introduktion i Nordamerika, 2) de enkelte bydele har udviklet sig som fritliggende enklaver ud over et åbent og ofte flat terræn, der kendetegnes af et ofte manglende eller meget svagt centrum og 3) at afgrænsningen mellem de enkelte enklaver er skærpet både gennem en mere markant fysisk manifestation i form af hegn, mure og bufferzoner, men også via en øget indre homogenitet i de enkelte enklaver, der er blevet forstærket af en øget ydre forskel mellem enklaverne indbyrdes – på baggrund af etnisk baggrund, økonomisk formåen, forhold til arbejdsmarkedet og boligen. Disse to forhold har ført til byområder, der i dag fremstår som en kaskade af diskontinuere enklaver, bundet sammen af en generel og ubegrænset struktur af freeways, parceludstyknings og forsyningsnetværk.

“Los Angeles is a combination of enclaves with high identity, and multiclaves with mixed identity and, taken as a whole, it is perhaps the most heterogeneous city in the world.”²²

Forstadens grundliggende eksklusion

“Suburbia can ... be defined first by what it includes - middle-class residences and second (perhaps more important) by what it excludes: all industry, most commerce except for enterprises that specifically serve a residential area, and all lower-class residents (except for servants).”²³

I artiklen “Bourgeois Utopias: Visions of Suburbia” beskriver Robert Fishman, hvordan eksklusion har været en grundlæggende karakter ved forstaden siden den blev introduceret efter engelsk forbillede i Nordamerika af bl.a. Frederic Law Olmsted i sidste

²¹ ‘Den nordamerikanske forstad’ henviser her til de byer der indgår i forskningsprojektet. Se indledende note.

²² Jencks, Charles (1993), p. 32.

²³ Fishman, Robert (1996), ‘Bourgeois Utopias: Visions of Suburbia’, “Readings in Urban Theory”, Fainstein, Susan S. (ed.) & Scott Campbell, Cambridge, MA: Blackwell, p. 25.

halvdel af 1800-tallet. Forstaden havde udspring i borgerskabets ønske om at sikre værdier og status, hvilket kun gav to muligheder i byer med større og større problemer: Enten at genopbygge bycentre og give disse områder en højere status, eller at flytte så langt væk som muligt fra industri, fattigdom og kriminalitet. Med den store immigration og fattigdom efter borgerkrigen i 1865, blev en udflytning til forstaden den eneste mulighed borgerskabet havde for at adskille sig fra de problematiske dele af samfundet. Fishman understreget denne eksklusion som et grundlæggende vilkår for forstaden:

*"From its origins, the suburban world of leisure, family life, and union with nature was based on the principle of exclusion. Work was excluded from the family residence; middle-class villas were segregated from working-class housing; the greenery of suburbia stood in contrast to a gray, polluted urban environment."*²⁴

Man opbyggede forstaden som en ny bymæssig type, der uden kontakt med den centrale by undgik ulemperne ved det urbane liv, men til gengæld fremdyrkede det sociale slægtskab gennem forstadens homogene sociale struktur, hvilket var et naturligt resultat af, at det indtil 1930'erne krævede en anseelig økonomisk ressource at bosætte sig uden for byen. Udviklingen af denne nye bymæssige type slog for alvor igennem på østkysten og omkring Chicago i 1860'erne med projekter som Frederick Law Olmsteds 'Riverside' (Chicago, 1869) og Alexander T Stewarts 'Garden City' (Long Island, 1869) og nåede i de første år af 1900-tallet til det sydlige Californien med projekter som Wilbur D. Cooks 'Beverly Hills' (Beverly Hills, 1906) og Olmsted Brothers og Charles H Cheneys 'Palos Verdes' (Palos Verdes, 1914), hvilket bl.a. beskrives af arkitekturhistorikeren Richard Weinstein:

*"The village was the settlement pattern that most appealed to those who considered moving to Southern California: it was promoted as the return to village ideal and the simple life, an antidote to the blight of demoralizing metropolitanism. These provincial ideals also placed a value on social harmony and the absence of conflict, and hence this exclusion of nonconforming racial groups, to allay the anxieties associated with the move west."*²⁵

Men forstaden var ikke alene funderet på en grænsedragning, der kun havde til formål at skabe afstand til den problemfyldte by, den var også funderet på en grænse-

²⁴ Fishman, Robert (1996), p. 24.

²⁵ Weinstein, Richard S. (1996), 'The First American City', in Scott, Allen J. & Edward W. Soja (ed.), 'The City - Los Angeles and Urban Theory at the End of the Twentieth Century', Berkeley/Los Angeles, Ca: University of California, p. 28.

dragning, der havde til formål at afgrænse naturen – måske ikke så meget for at skabe et værn mod naturen som for at domesticere naturen. Frederick Law Olmsteds plan til Riverside indeholdt således et krav om 30 fods forhaver²⁶ foran hver bolig samt store områder udlagt som 'arkadiske' arealer med opdæmmede floder, boldspilbaner, landsby-grønninger og udsigtspaviloner. Det er netop i denne kombination af frygten for det urbane og ønsket om en instrumentaliseret natur, man kan finde den dybere-liggende årsag til forstadens nordamerikanske succes.

*"The (front) lawn also represents a subjugation of nature to the rule of civilization. It is an abstraction of the presence of nature, like the whiteness of Moby Dick; it is nature known and therefore tamed. ... The lawn is a middle-class embodiment of the American conflict between the value of nature as a principle and its management as a means toward material progress."*²⁷

Generelt ses den anti-urbane holdning og ønsket om en 'domesticeret natur', der i vid udstrækning skulle huses i forstaden, begrundet i Thomas Jeffersons idéer om skabelse af en amerikansk nation, hvilket Richard Weinstein bl.a argumenterer for.²⁸ Jeffersons civilisationstanke gav ikke blot individet en ret til at 'stræbe efter lykken', men også en ret til at forkaste den urbane bosætningskultur det britiske styre havde praktiseret indtil da.

*"The Jeffersonian mind also rejects the urban civilization linked to this failure of governance. Instead he proposes a 'dominant image of an undefiled green republic, a quiet land of forests, villages, and farms dedicated to the pursuit of happiness'."*²⁹

Landskabet hos Thomas Jefferson var altså et ubegrænset grundlag, man blot kunne erobre og afgrænse. Eksklusionen var altid en mulighed – der var land nok, hvorfor

²⁶ Dette krav om forhaver er også i dag at finde i langt de fleste zone-lovgivninger i USA. I Los Angeles er kravet 25 fod eller 20% af grundens dybde.

²⁷ Weinstein, Richard S. (1996), p. 26.

²⁸ Fishman går dog imod denne forklaring, med begrundelsen at Amerika på det tidspunkt var et så ungt og mangesidet land, at man ikke havde nogen fælles opfattelse af, hvordan en amerikansk urban kultur skulle opbygges. I stedet begrundes forstadens succes med en markant lancering af den engelske forstads villa som den ideelle amerikanske bolig. Sætter man synspunkterne op overfor hinanden, peger begge på forstaden som opnåelsen eller konkretiseringen af et ideal, men Fishman mener idealet er baseret på en fremtidig forventning, mens bl.a. Richard Weinstein og M. Christine Boyer i 'Dreaming the Rational City' mener det er resultatet af en lang historisk tradition for ideal-boligen i en landskabelig kontekst. Fishman (1996) p. 46.

²⁹ Weinstein, Richard S. (1996), p. 23. Weinstein citerer her Leo Marx fra 'The Machine in the Garden'.

grænsen til de første forstæder snarere fik til formål at definere enklavens identitet indadtil og status udadtil, end at markere et specielt ejerforhold. Forstaden fremstod i denne tidlige periode som planlagte 'øer' af boliger i et grønt landskab, bundet sammen af landeveje, der kun havde til formål at skabe praktisk samfærdsel.

I forhold til de begreber jeg introducerede tidligere, viser dette historiske udspring altså at: 1) forstaden etablerede sig i det åbne og ubegrænsede landskab gennem en afstandtagen fra midtbyen, og ekskluderede dermed sig selv ved at forlade den problemfyldte by som bosætningsmulighed og 2) at forstaden allerede på dette tidlige tidspunkt danner en forskel mellem indre og ydre grænser (kanter og mærker).

Forstadens ekspansion som enklave

Forstæderne i det sydlige Californien, specielt omkring Los Angeles, udviklede sig meget hurtigt efter at idéen først havde slået an. Fra at have en befolkning på 3.530 ved grundlæggelsen som amerikansk by i 1850 voksede Los Angeles området³⁰ til i 1900 at have en befolkning på 170.298, 2.208.492 i 1930 og 4.151.687 i 1950.³¹

Ronald Reagan Freeway
Simi Valley, 1997

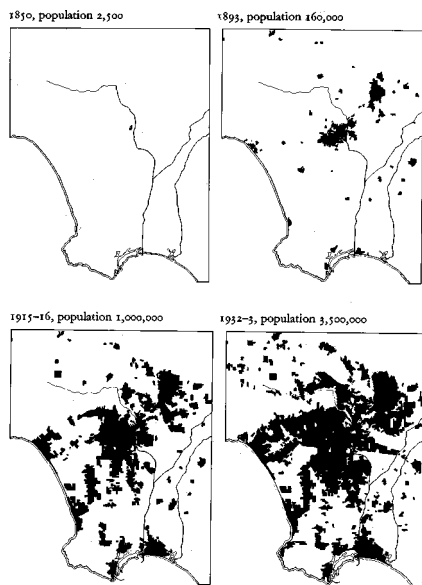
Men denne vækst skete ikke som en koncentrisk byspredning omkring et centrum. I stedet blev der næsten samtidigt grundlagt en mængde forstæder ud over den centrale sletteflade, der strakte sig fra stillehavs-kysten i vest til San Gabriel Mountains i øst. En byvækst, der havde karakter af en kaskade af enklaver bundet sammen af et meget effektivt trafiksystem; fra 1873 af hestetrukne sporvogne, fra 1887 af elektriske sporvogne, fra midt i 1920'erne af biler og fra 1939 af freeways. Den britiske designhistoriker og ideologiske leder af 1950'ernes britiske 'Independent Group' Reyner Banham giver i det helt centrale værk om metropolen 'Los Angeles – The Architecture of Four Ecologies' fra 1971 fire grunde til, at Los Angeles bredte sig på denne måde.³² For det første havde størsteparten af de tidlige tilflyttere en landbrugsbaggrund i midtvesten, og et ønske om at fortsætte dette i større eller mindre grad. Da vandforsyning og transport allerede var etableret, inden de slog sig ned, kunne de sprede sig over hele fladen og finde det område, der gav de bedste dyrkningsbetingelser. For det andet skete forstadsudstyknin-gerne i et tæt samarbejde med jernbaneselskaberne, der mod at få flere kunder til jernbanen, sikrede hyppig transport til omkringliggende byer. Santa Monica, der blev udstykket som forstad i

³⁰ Los Angeles området defineres her som Los Angeles County.

³¹ Befolkningstallene er hentet i det uundværlige opslagsværk om Los Angeles; Pitt, Leonard & Dale Pitt (1997), 'Los Angeles A to Z - An Encyclopedia of the City and County', Los Angeles: University of California Press.

³² Banham, Reyner (1971), 'Los Angeles – The Architecture of Four Ecologies', London: Allen Lane The Penguin Press, p. 79.

1875, blomstrede f.eks. voldsomt op da jernbanen i 1896 forbandt Downtown med kysten. For det tredje blev landarealerne, 'ranchos', solgt i et meget ujævnt tempo. Det 'ranchos', der i dag udgør Glendale nordøst for downtown, blev solgt så tidligt som 1784, mens det nærliggende 'ranchos', der i dag udgør Pasadena, først blev solgt i 1843. Men som den vigtigste årsag angiver Banham det hurtigtudviklende trafiksystem, der gjorde det næsten ligegyldigt, om man boede ved kysten i Santa Monica eller i udkanten af Downtown – trafikmulighederne gjorde det lige praktisk. Banham går endda så vidt som til at sidestille freewayen (autopia) med Los Angeles' tre andre landskaber (ecologies) – strandbredden (surfurbia), bjergskråningen (foothills) og sletten (the plains of id). Freewayen bliver et fjerde landskab, der former byen gennem muligheden for at sammenbinde de spredte enklaver.

Los Angeles' ekspansion som enklaver.

Banham beskriver videre denne bymæssige spredning som 'the art of the enclave'³³ i modsætning til 'the art of planning', og påpeger dermed også manglen på planlægning i Los Angeles i europæisk forstand.³⁴ En karikatur, der ikke er helt retfærdig, da den første zone-lovgivning kom i 1909 og 'City Planning Commission' i 1920 som resultat af 'city-beautiful'-bevægelsens krav om bymæssig holdning omkring århundredskiftet. Men 'the art of the enclave' beskriver alligevel resultatet af den trinvis og diskontinuere byspredning inden for meget liberale, men styrede rammer, Los Angeles var vidne til starten af det 20. århundrede, specielt fordi planlægning i europæisk forstand udelukkende blev praktiseret inden for velhavende enklaver som led i enklavens skabelse af identitet, social status og kommerciel ejendomsværdi.

*"So recreational living tends to become another synonym for the social 'turf' system of closed communities; systematic planning remains the creation of privileged enclaves."*³⁵

Hvilket sociologen Edward Blakely også beskriver

*"... zoning and city planning were designed, in part, to preserve the position of the privileged with subtle variances in building and density codes."*³⁶

³³ Banham, Reyner (1971), p. 137.

³⁴ Her hentydes til den baggrund, forstadens planlægning havde i England og Frankrig før forstaden blev introduceret i Nordamerika og til den tradition Banham kommer fra som britisk kritiker.

³⁵ Banham, Reyner (1971), p. 145.

³⁶ Blakely, Edward J. & Mary Gail Snyder (1997), 'Fortress America, Gated Communities in the United States', , Washington, D.C.: The Brookings Institution, p. 8.

Den 'privilegerede planlægning' blev ofte suppleret med et endnu mere effektivt instrument i dannelsen af homogene enklaver; den enkelte forstadsenklave kunne via afstemning få status som selvstændig by. Denne bydannelse (incorporation) løsrev et fragment fra en større forstad ved at gentage den ekskludering, den større forstad oprindeligt havde foretaget. Det gav indbyggerne i de enkelte enklaver en mulighed for helt præcist at formulere, hvem, der måtte leve i den enkelte forstad, og hvordan dette liv burde udfoldes, og markerede dermed en skærpet og restriktiv holdning. Bydannelserne i starten af 1900-tallet markerede således et markant skift i forholdet til grænsedragningen: Fra at have været baseret på en grundlæggende ekskludering, blev forstaden herefter restriktiv, idet den yderligere skærper grænsens vilkår.³⁷ Den bydannelse, der i 1914 etablerede Beverly Hills som by – efter en plan af Wilbur D. Cook fra 1906 – er et næsten klassisk eksempel på en ekskluderende enklave:

"... with a few additions to its acreage, it was incorporated as a single city, capable of being armed with the necessary ordinances to defend its social make-up and rather arty standards of design."³⁸

Beverly Drive,
Beverly Hills, 1997

Dette instrument til dannelse af homogene enklaver bliver stadig brugt i dag, som når 18.000 fritids-elskende pensionister med en gennemsnitsalder på 77 år via en afstemning i marts 1999 dannede det gatede pensionist-community 'Leisure World – Laguna Woods' syd for Los Angeles.³⁹ Bydannelsen havde her bl.a. til formål at sikre en minimumsalder på 55 år og at opretholde passende fritidsaktiviteter og sundhedspleje for beboerne. 'Leisure World – Laguna Woods' har nu som det første gatede pensionist-community i USA status som by og dermed eget politi, skatteinddrivning, brandvæsen samt borgmester (chair of the board), og fungerer mest af alt som et aktieselskab, hvis formål er at sikre en stigende ejendomsværdi og livskvalitet (velfærd) for de 18.000 aktieindehaverer.

Den nordamerikanske forstad – eksemplificeret i Los Angeles, udviklede sig på denne måde næsten som en tidlig udgave af 'Archigram's 'plug-in-city', hvor netværket af infrastruktur, vand og transport var etableret på forhånd, hvorefter man blot manglede en befolkning. Ovenpå en ubegrænset struktur af jernbaner, parceludstyknings og akvædukter bevægede de afgrænsede og internt homogene enklaver sig ud over

³⁷ Los Angeles County består i dag af 88 sådanne byer, sammensmeltet til et stort byområde, hvoraf cirka halvdelen blev dannet fra 1880 til 1925 og resten fra 1960 til 1980.

³⁸ Banham, Reyner (1971), p. 147.

³⁹ Tessler, Ray & Chris Ceballos (1999:1), 'Leisure World to Become Own City', Los Angeles Times (web), 3. marts 1999, Los Angeles: Los Angeles Times og Tessler, Ray & Chris Ceballos (1999:2), 'Vote for Cityhood Shows Seniors Political Power', Los Angeles Times (web), 4. marts 1999, Los Angeles: Los Angeles Times.

Los Angeles' flade som celler i et ubegrænset netværk og placerede sig der, hvor forholdene var bedst egnede. Det ubegrænsede var på dette tidspunkt, i modsætning til det tidligere åbne landskab, der skulle erobres fra grunden, sat i system som en struktur inden for hvilken, bevægelse og eksklusion var mulig. Men dette system var også begrænset, blot i en anden skala end enklaven – den forstads-mæssige udstykning nåede kun så langt som jernbanesporerne. Længere ude var der stadig kun gold ørken.

Forstadens restriktive udvikling

Efter anden verdenskrig voksede Los Angeles⁴⁰ befolkning kraftigt i antal fra 4.151.687 i 1950, 6.038.771 i 1960 til 8.769.944 i 1990. Denne vækst førte til store forstadsudstykningsmidter i 1950'erne som 'Lakewood' syd for Los Angeles (en 'instant city' på 77.000 indbyggere) og San Fernando Valley nord for Los Angeles. De landarealer, der var blevet til overs fra de 'bevægelige enklaver' i 1930'erne, blev udstykket i et tempo, der ikke er set siden. Med nyvunden selvtillid og en højt gearret industri efter anden verdenskrig blev forstaden lanceret som svaret på den amerikanske drøm, og spredte sig i landskabet med næsten ens boliger på næsten ens parceller i en tilsyneladende endeløs repetition. Men et resultat af denne 'udfyldning' af de resterende lommer var, at enklaverne kom tættere på hinanden, efterhånden som man løb tør for land; det, der tidligere havde karakter af fritliggende landsbyer i et grønt landskab, blev i løbet af årtierne efter anden verdenskrig til en flad udstrakt metropol, dækket af usammenhængende enklaver med hver sin identitet, kun bundet sammen af en effektiv infrastruktur og lysten til at 'stræbe efter lykken'. Dette betød at Los Angeles fik en ny struktur, der med Charles Jencks ord bestod af en kombination af enklaver med markant identitet og multiklaver med blandet identitet.⁴¹ En udvikling, der meget præcist kendetegnes af, at Reyner Banham i 1971 kaldte freewaystrukturen for Los Angeles 4. landskab og Mike Davis i 1992 kalder frygten for Los Angeles 5. landskab, et landskab bestående af hegn, overvågning og bufferzoner.⁴²

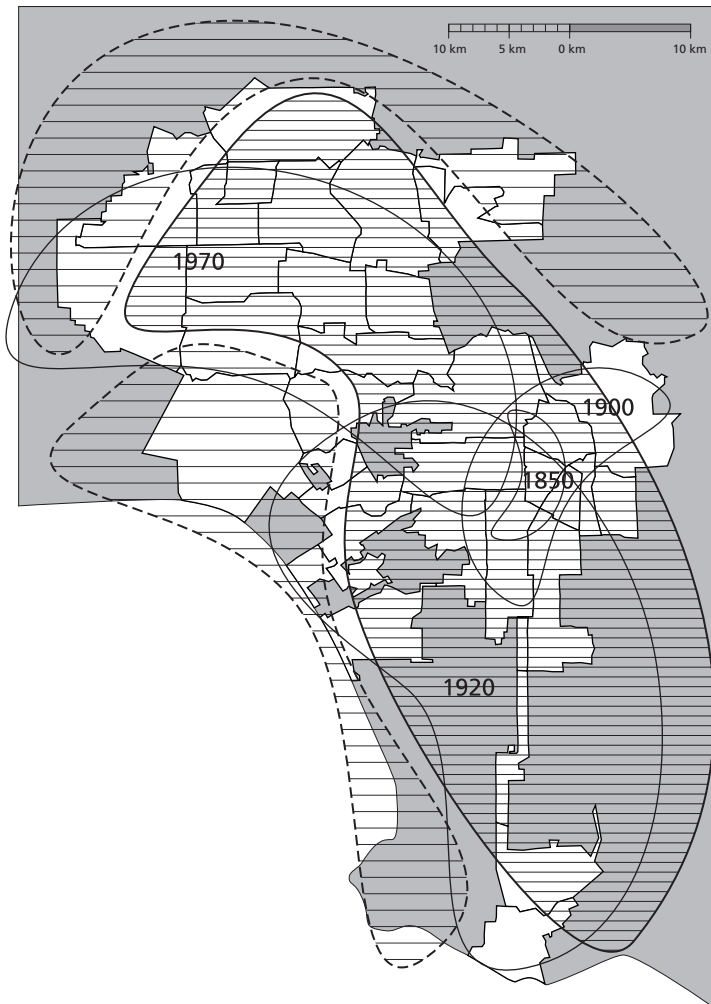
Presset på de gamle forstæder, der omgav et nedslidt og affolket Downtown, gav principielt indbyggerne i de problemramte bydele to muligheder for handling: Enten at blive boende og barrikadere den bydel de boede i eller at flytte ud i nye bydele i byens udkant, hvor de kunne få en tryk og sikker tilværelse. Som tidligere i forstadens historie valgte mange eksklusionen som løsning – man flyttede blot endnu længere væk fra problemerne til nye homogene enklaver i udkanten af freeway-systemet, en

⁴⁰ Los Angeles området defineres her som Los Angeles County.

⁴¹ Jencks, Charles (1993), p. 32.

⁴² Titlen på Mike Davis' bog "Ecology of Fear" er en tydelig kommentar til Reyner Banhams bog "Los Angeles – "The Architecture of Four Ecologies".

bevægelse Mike Davis betegner 'white flight'.⁴³ De nye enklaver blev let homogene, da det kun var 20% af befolkningen, der havde råd til at købe egen bolig i de yderste forstæder, og af disse var langt størstedelen fra den hvide middelklasse.⁴⁴ Alternativet var restriktionen af en allerede ekskluderet forstad, hvilket bl.a. kunne marke-

Los Angeles delt op i 'safe-zone' (løst skraveret) og 'security-zone' (tæt skraveret).

redes gennem barrikadering, trafikkontrol og lokale vagtværn. Denne opdeling af befolkningen markeredes stærkt i Los Angeles' overordnede bystruktur, der blev delt op i to zoner:⁴⁵ En 'security-zone' for de 'ubevægelige' og restriktive neighborhoods, der er placeret på byens grid-flade omkranset af en 'safe-zone' for de 'bevægelige' og ekskluderende neighborhoods, der startede ved foden af bjergene der omkranser grid-fladen med en lang afstikker ned langs kysten til Long Beach.⁴⁶

I bogen "Fortress America - Gated Communities in the United States" af Edward J. Blakely og Mary Gail Snyder⁴⁷ præsenteres for første gang en dækkende oversigt over de forskellige bymæssige fænomener og typer, der er forbundet med bevægelsen mod mere restriktive og ekskluderende bysamfund. 'Gated communities' er typisk en samlet privat forstadsudstyknings, der udadtil afgrænses af indhegning og portkontrol og indadtil af en serie regler og betingelser for så forskellige emner som parkering, gynger i baghaven, farver på bygninger og politiske ytringer. Disse neighborhoods fungerer oftest som private firmaer, hvor beboerne gennem

⁴³ Davis, Mike (1990), p. 185. Et fænomen man bl.a. ser manifesteret i den meget udbredte, ofte firehjuls-trukne, Sport Utility Vehicle, der næsten råber "Jeg kan undslippe denne by".

⁴⁴ Kaliski, John (1995), 'Re-Visualizing the Dream: Los Angeles and the Future of the Single-Family House', Re:American Dream - Six Urban Housing Prototypes for Los Angeles, Los Angeles: Princeton Architectural Press & Los Angeles Municipal Art Gallery Associates, p. 18.

⁴⁵ Denne opdeling anvendes både hos Edward Blakely og Mike Davis.

⁴⁶ Denne opdeling falder sammen med Banhams tre 'landskaber', således at strandbredden og bjergskråningerne er i 'safe-zonen' og sletten i 'security-zonen'.

⁴⁷ Blakely, Edward J. & Mary Gail Snyder (1997).

aktiekøb vægler en bestyrelse, der håndhæver både de eksterne og interne grænser. Denne nye forstadstype er et interessant fænomen, da det ofte er nyanlagte forstæder, hvor indhegningen er et bevidst valg og ikke en nødvendighed. Afgrænsningen bliver dermed mere en reaktion på det område man forlader, end en reaktion på det område man slår sig ned i.

Blakely og Snyder anslår, at der i dag er 19000 gated communities i USA med et samlet indbyggertal på 8,4 millioner. Disse communities har i gennemsnit 166 boliger med

cirka 500 indbyggere. Det anslås at 500.000 personer i Californien bor i 'gated communities' hvoraf fire i Los Angeles-området – Hidden Hills, Rolling Hills, Canyon Lake og Leisure World Laguna Woods – har status som by, og dermed har ret til eget politi, skatteinddrivning og brandvæsen.

**Gated Community,
'Park La Brea',
Los Angeles, 1997**

Man kan se gated communities som et resultat af grundlæggende og almene værdier i det nordamerikanske samfund, hvor disse værdier manifesteres på forskellig måde alt efter placeringen i henholdsvis de indre og ydre forstæder. Det er altså værdier, der deles

af størsteparten af den nordamerikanske befolkning på tværs af race, indtægt, religion og geografisk placering. Disse værdier kan grundlæggende deles op i fire grupper: 1) forudsigelighed, udtrykt gennem ønsket om orden og grænser, inden for hvilke den personlige frihed kan finde sted, 2) tryghed, udtrykt gennem ekskludering af faren fra den omgivende by og regulering af først og fremmest trafik inden for den enkelte enklave, 3) økonomisk stabilitet, udtryk gennem ønsket om opretholdelse af investerede værdier og 4) opretholdelse af velfærd, udtrykt gennem ønsket om gode skoler, fritidsaktiviteter, klubber og sociale netværk. Alle værdier der allerede findes i nordamerikanske forstæder, men som blot finder sit kraftigste og mest avancerede udtryk i de gatede communities. Den "mentale port" – i modsætning til den fysiske port – kan derfor beskrives som vidt udbredt og baseret på et generelt ønske i befolkningen om øget sikkerhed og tryghed, og altså ikke blot forbeholdt den hvide middelklasse i metropolernes yderområder.

Når man anlægger et historisk snit gennem forstadens historie i Nordamerika, set gennem en restriktiv/ubegrænset dynamik, er det klart, at der er sket store forandringer i den måde forstaden er restriktiv på, men også at den grundlæggende ekskluderende holdning stadig er tilstede som et grundlæggende vilkår. Fra først at betjene sig af eksklusionen som et instrument til at højne status og undgå de urbane problemer, udviklede forstaden sig som en bosætningskultur af spredte enklaver bundet sammen af en effektiv infrastruktur, til i dag at være restriktive enklaver, der gennem brugen af grænsen afspejler en bred vifte af krav og ønsker til omgivelserne om identitet og sikkerhed.

EXIT

Robert Fishman stiller i sin diskussion af forstadens historiske udvikling, et helt centralt spørgsmål, der allerede burde have været stillet ved forstadens succesfulde udbredelse omkring århundredeskiftet:

“If there is a single theme that differentiates the history of twentieth-century suburbia from its nineteenth-century antecedents, it is the attempt to secure for the whole middle class (and even for the working class as well) the benefits of suburbia, which in the classic nineteenth-century suburb has been restricted to the bourgeois elite alone. Inevitably, this attempt was to change the basic nature both of suburbia and of the larger city. For how can a form based on the principle of exclusion include everyone?”⁴⁸

Det er netop denne situation, der i dag kendetegner den nordamerikanske forstad: Forstaden er som et udtryk for bedre levevilkår og stigende generel velfærd blevet et hjem for alle, og nu den eneste bosætningsmulighed. Det er den eneste model, der bruges når nye områder anlægges og det er den eneste model, der bruges når nedslidte byområder renoveres. Dette kræver en endog meget stor elasticitet af forstaden som urban model, hvilket bliver klart når man ser på byområder som Los Angeles, Phoenix og Dallas. Her skal forstadens rum af ‘tract houses’ og ‘dingbats’,⁴⁹ ‘mini malls’ og ‘freeway intersections’ være i stand til at danne fælles base for et samfund med stadig stigende diversitet – både etnisk, kulturelt, mentalt, økonomisk og æstetisk. Derfor kan man som Fishman spørge, hvordan en forstad, der som urban model er baseret på eksklusion, kan inkludere størsteparten af befolkningen: I starten var det en minoritet i samfundet, der ekskluderede majoriteten ved at ekskludere sig selv, i dag er det lige omvendt; majoriteten ekskluderer minoriteten, der enten ikke har råd eller lov til af følge med ud til de nye forstæder.

Svaret på Fishmans spørgsmål er ikke ligetil, med mindre man spørger om forstaden kan fungere i en sådan samfundsmæssig diversitet. For på trods af alle de restriktive grænser, de gatede communities og ‘suburban warfare’ fungerer et byområde som Los Angeles hver dag for over 15 millioner indbyggere, hvoraf størsteparten aldrig kunne drømme om at flytte et andet sted hen. Så forstaden har altså som urban model en stor overlevelsessevne, måske fordi den er så forholdsvis simpel, almen og demokratisk i sit princip – et lille stykke afgrænset land til hver person.

Men nu var spørgsmålet jo, *hvordan* forstaden kunne fungere som hjem for alle, og her er det klart at grænsen, som fænomen, har været et af de allervigtigste instru-

⁴⁸ Fishman, Robert (1996), p. 32.

⁴⁹ Den nordamerikanske forstads to typiske boliger; den fritliggende villa og den to-etagers boligblok med indre gård og parkering bagest på grunden.

menter i dannelsen af den af Rem Koolhaas betegnede 'generiske'⁵⁰ forstad som fælles base for et utal af kombinationer – en by af den mindste fællesnævner. Man kunne uddybe dette spørgsmål med at spørge om forstaden som bymodel er i stand til at afspejle nutidens samfundsmæssige idealer – der dog trods alt er bredere end restriktion og indadvendthed – hvis grænsedragningen er det primære instrument? Forstadens grundliggende borgerlige privilegium, at kunne flytte væk fra byen og dermed dragen en grænse, er i dag nemlig blevet endnu mere avanceret i sit udtryk og bruges som et instrument af den brede middelklasse til at opnå almene værdier som forudsigelighed, tryghed, økonomisk stabilitet og opretholdelse af velfærd. De grænser man i 1860'erne og frem til anden verdenskrig lagde som afstand til byen og landskabet er siden blevet genformuleret adskillige gange, så de i dag fremstår som restriktive krav om så forskellige emner som retten til at dyrke de fritidsinteresser man vil, have det niveau af tryghed man vil, sende børnene i de skoler man vil og have de indkøbsmuligheder man vil. Man vil være midt i det hele og alligevel væk fra det hele.

Grunden til at dette papir har fået undertitlen 'det restriktive og det ubegrænsede i den nordamerikanske forstad' er for at understrege at forstaden ikke kun er en dystopisk 'suburban warfare', men også har en ubegrænset side, der har ledsaget forstadens ekskluderende og restriktive karakter som en 'skygge' af muligheder op gennem forstadens udvikling. Først var denne 'skygge' det ubegrænsede landskab, siden blev den det ubegrænsede, men dog endelige udviklingssystem bestående af jernbaner, akvædukter og freeways. Derfor kan man nærme sig et svar ved at stille et sidste spørgsmål: Kan det element af det ubegrænsede, der har fulgt forstaden, først som den endeløse natur, man blot skulle tages i besiddelse, og siden som den tætforgrænnede infrastruktur, der gjorde det muligt at placere forstaden frit i den overordnede urbane struktur, stadig findes et sted mellem hegn, bilkøer og 'armed response'?

For at antyde et svar på dette sidste spørgsmål vil jeg vende tilbage til det udsagn fra 'Woodlands' og det værk af Dan Graham, der sammen indledte dette papir. Udsagnet og værket viser to sider af grænsens karakter i den nordamerikanske forstad af i dag: Udsagnet fra 'Woodlands' viser, at nutidens forstadsbeboer ønsker, at danne grænser og befinde sig i flere felter, eller neighborhoods, samtidig, hvilket grænsens 'mekanik' som vist åbner mulighed for. Værket af Dan Graham angiver en mulig tilgang, der ser forstaden som et 'kvasi-diskret' objekt, der gennem en 'delirisk' metode kan afsløre hvad, der allerede er tilstede i forstaden. Måske vil man, med reference til Dan Grahams værk 'Alterations of a Suburban House', kunne anvende forstadens grundliggende grænsedragning til, at fremhæve det ligeså grundliggende ubegrænsede vilkår og dermed udvikle den urbane model som forstaden repræsenterer.

⁵⁰ Her henvises til Rem Koolhaas' begreb fra "S,M,L,XL".

Litteratur

- Augé, Marc (1995), 'Non-places introduction to an anthropology of supermodernity', London: Verso.
- Banham, Reyner (1971), 'Los Angeles – The Architecture of Four Ecologies', London: Allen Lane The Penguin in Press.
- Blakely, Edward J. & Mary Gail Snyder (1997), 'Fortress America, Gated Communities in the United States', Washington, D.C.: The Brookings Institution.
- Braidhill, Kathy (1998), 'Where the BoyZ Are', Los Angeles Magazine, januar 1998 p. 62, Los Angeles: Los Angeles Magazine.
- Davis, Mike (1990), 'City of Quartz: Excavating the Future in L.A.', New York: Verso.
- Davis, Mike (1992), 'Beyond Blade Runner: Urban Control, The Ecology of Fear', Westfield, NJ: Open Magazine Pamphlet Series.
- Davis, Mike (1996), 'How Eden Lost Its Garden – A Political History of the Los Angeles Landscape', in Scott, Allen J. & Edward W. Soja (ed.), 'The City - Los Angeles and Urban Theory at the End of the Twentieth Century', Berkeley/Los Angeles, Ca: University of California.
- Davis, Mike (1998:1), 'Culture Wars - Why L.A. Is Synonym for Disaster', Los Angeles Times 16. august 1998, Los Angeles: Los Angeles Times.
- Davis, Mike (1998:2), 'Ecology of Fear – Los Angeles and the imagination of disaster', New York, NY: Metropolitan Books.
- Fink, Hans (1992), 'Om grænsers måde at være grænser på', Stjernfelt, Frederik & Anders Troelsen (ed.), Grænser, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Fishman, Robert (1996), 'Bourgeois Utopias: Visions of Suburbia', "Readings in Urban Theory", Fainstein, Susan S. (ed.) & Scott Campbell, Cambridge, MA: Blackwell.
- Graham, Dan (1975), 'For Publication', Los Angeles: Otis Art Institute of Los Angeles County.
- Graham, Dan (1979), 'Art in Relation to Architecture – Architecture in Relation to Art', Artforum February 1979, New York: Artforum.
- Graham, Dan (1981), 'Not Post-Modernism: History as Against Historicism, ...', Artforum December 1981, New York: Artforum.
- Graham, Dan (1997), 'Architecture', London: Architectural Association.
- Jencks, Charles (1993), 'Heteropolis, Los Angeles - the riots and the strange beauty of hetero-architecture', New York: Academy Editions/Ernst & Sohn.
- Kaliski, John (1995), 'Re-Visualizing the Dream: Los Angeles and the Future of the Single-Family House', Re:American Dream - Six Urban Housing Prototypes for Los Angeles, Los Angeles: Princeton Architectural Press & Los Angeles Municipal Art Gallery Associates.
- Küng, Moritz (1993), 'The Public Eye - On the work of Dan Graham', Archis, 1993 nr. 5, p. 31-34, Rotterdam: Nederlands Architectuurinstituut.
- Marcuse, Peter (1995), 'Not Chaos, but Walls: Postmodernism and the Partioned City', Watson, Sophie & Katherine Gibson (ed.), Postmodern Cities & Spaces, Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers.

- Miller, Christian (1998), 'Supervisors Approve Newhall Ranch Project', Los Angeles Times, 25. november 1998, Los Angeles: Los Angeles Times.
- Pitt, Leonard & Dale Pitt (1997), 'Los Angeles A to Z - An Encyclopedia of the City and County', Los Angeles: University of California Press.
- Scott, Allen J. & Edward W. Soja (ed.) (1996), 'The City - Los Angeles and Urban Theory at the End of the Twentieth Century', Berkeley/Los Angeles, Ca: University of California.
- Tessler, Ray & Chris Ceballos (1999:1), 'Leisure World to Become Own City', Los Angeles Times, 3. marts 1999, Los Angeles: Los Angeles Times.
- Tessler, Ray & Jeff Gottlieb (1999:2), 'Vote for cityhood shows seniors' political power politics: Leisure World ...', Los Angeles Times 4. marts 1999, Los Angeles: Los Angeles Times.
- Weinstein, Richard S. (1996), 'The First American City', in Scott, Allen J. & Edward W. Soja (ed.), 'The City - Los Angeles and Urban Theory at the End of the Twentieth Century', Berkeley/Los Angeles, Ca: University of California.
- Weinstein, Richard (1997), 'Wright's vision of "Broadacre City" emerges in today's Los Angeles', Los Angeles Times, 31. august 1997, side m1, Los Angeles: Los Angeles Times.

- ¹ <http://www.valencia.com/valencia/home/> (4. maj 1999).
- ² Graham, Dan (1997), 'Architecture', London: Architectural Association, p. 24.
- ³ I forhold til det samlede forskningsprojekts ('Byfornyelse i forstaden') fire hovedbegreber; det arkitektoniske, det sociologiske, det mentale og det økologiske, danner dette begrebspar en overgang mellem det arkitektoniske, det sociologiske og det mentale indhold i forstaden.
- ⁴ Graham (1997), p. 24.
- ⁵ Graham (1997), p. 18.
- ⁶ Graham (1997), p. 50 ('Homes for America').
- ⁷ Graham (1997), p. 13-14.
- ⁸ 'Woodlands' er én ud af mange tematiserede byer, i det endnu kun planlagte Newhall Ranch i den nordøstlige periferi af Los Angeles – en samlet forstadsudstyknin på 21.000 boliger eller 68.000 indbyggere. Miller, Christian, "Supervisors Approve Newhall Ranch Project", Los Angeles Times, 25. November 1998 samt <http://www.valencia.com/valencia/home/> (4. maj 1999).
- ⁹ Dette papir koncentrerer sig – ligesom hele delprojektet 'Den nordamerikanske forstad' om store metropoler vest for Dallas, nærmere bestemt byer i en bue fra Dallas over Phoenix til Los Angeles. Byområder man også kan betegne som vestlige 'sunbelt cities', der er kendetegnet af deres solrige klima, unge alder og høje befolkningsvækst.
- ¹⁰ Marcuse, Peter (1995), 'Not Chaos, but Walls: Postmodernism and the Partioned City', i Watson, Sophie & Katherine Gibson (ed.), 'Postmodern Cities & Spaces', Cambridge, Mass.: Blackwell Publishers, p. 250.
- ¹¹ Fink, Hans (1992), 'Om grænsers måde at være grænser på', Stjernfelt, Frederik & Anders Troelsen (ed.), Grænser, Aarhus: Aarhus Universitetsforlag, p. 21. Beskrivelsen af kanter, rande, mærker og skel er ligeledes hentet fra denne artikel.
- ¹² En skelnen Peter Marcuse også betjener sig af i sin opdeling af murtyper i den nutidige opdeltede by i teksten 'Not Chaos, but Walls: Postmodernism and the Partitioned City'. Marcuse kategoriserer de signalgivende murer eller mærker 'stucco walls'.
- ¹³ Fink, Hans (1992), p. 26.
- ¹⁴ I Davis, Mike (1998:2), 'Ecology of Fear – Los Angeles and the imagination of disaster', New York, NY: Metropolitan Books beskrives en bred vifte af trusler for det suburbane liv i det sydlige Californien.
- ¹⁵ Jencks, Charles (1993), 'Heteropolis, Los Angeles - the riots and the strange beauty of hetero-architecture', New York: Academy Editions/Ernst & Sohn, p. 77. Det skal bemærkes at dette fænomen er et interessant nutidigt eksempel på en forbindelse mellem et socio-økonomisk vilkår og et æstetisk udstyk.
- ¹⁶ Davis, Mike (1990), 'City of Quartz: Excavating the Future in L.A.', New York: Verso, p. 238.
- ¹⁷ Fink, Hans (1992), p. 13.
- ¹⁸ Braidhill, Kathy (1998), 'Where the BoyZ Are', Los Angeles Magazine, januar 1998 p. 62, Los Angeles: Los Angeles Magazine. De over 1300 bander i Los Angeles County (9 mill. indb.) menes at have 150.000 medlemmer hovedsagelig hispanics og i 1995 at være ansvarlig for 807 dødsfald. Bandernes